

Eril Tahakkümün Modern Zamanlarda İnşasına Etkin Bir Örnek: ‘Abdülhalim ‘Abdullah’ın *Guşnû’z-Zeytûn* Adlı Romanı

Asiye Çelenlioğlu*

* Doç. Dr. / Assoc. Prof.

Fatih Sultan Mehmet Vakıf
Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Yabancı Diller
Eğitimi Bölümü, Arapça
Öğretmenliği Programı /
Fatih Sultan Mehmet Vakıf
University, Faculty of
Education, Department of
Foreign Languages
Education, Arabic Language
Teaching Program
acelenlioglu@fsm.edu.tr
İstanbul / TÜRKİYE

Gönderim / Received:

15 Eylül 2024

Kabul / Accepted:

20 Şubat 2025

Alan Editörü / Field

Editor: Gamze Gizem

Avcıoğlu

Öz

Mısır edebiyatı Napolyon’un işgaliyle başlayan (1798) Batılılaşma hareketi sırasında çeviri eserler yoluyla yeni formlarla tanışmış, kendi sorunsallarından beslenen ürünlerle millî bir çehreye bürünürken tüm dünya hâkim ekoller tesirinde ürünler vermiştir. Klâsik dönemden sonra romantizm ve realizm çizgisinde seyreden edebiyatın, psikoloji ve sosyoloji gibi disiplinlerin teşekkülüyle olguları irdelemeye başladığı görülür. Batılılaşmayla birlikte toplum gündemini meşgul eden konulardan biri olan “kadın ve aile”, radikal İslâm ile seküler anlayış çerçevesinde tartışılırken İslâm’ın aslî kaynağını referans almaya davet eden görüşler cılız bir ses olarak varlığını korumuştur. Batıda kadın hak ve özgürlüğü, eğitim ve çalışma hakkıyla sınırlı kalmış; fedakâr kadın rolünün devamlılığı için edebiyatın verdiği katkıya Mısırlı yazarlar da eserleriyle destek olmuştur. İlk dönem roman yazarlarından el-Mâzinî, Lâşîn ve el-Hâkîm’de görülen örtülü veya açık “eril bakış açısı” ikinci dönem roman yazarlarından ‘Abdülhalim ‘Abdullah’ın *Guşnû’z-Zeytûn* (*Zeytin Dalı*, 1955) adlı eserinde de bulunmaktadır. Batı ve Mısır edebiyatına hâkim eril bakış açısının referanslarını açıklayarak *Zeytin Dalı* adlı eserin buna hizmet etmedeki rolüne işaret edecek olan bu çalışmada, ilk dönem Mısır romanında Tâhâ Hüseyin’in eserleri dışında, kadının eş seçimi ve eğitim hakkının erkeğin menfaatine yönelik tartışıldığı, yazarların kadın hak ve özgürlüğü konusunda çelişkiye düştüğü görülmüştür. Bunun gibi ‘Abdülhalim ‘Abdullah’da *Zeytin Dalı* adlı eserinde kadının dişil yönünü ön plana çıkarmış ve aldatmayı kadın üzerinden eleştirerek eril bakış açısının devamını sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Mısır, roman, kadın, eril bakış açısı, ‘Abdülhalim ‘Abdullah.

An Influential Example of the Construction of Masculine Domination in Modern Times: Abdalhalim Abdallah’s Novel *Ghosn al-Zeitoun*

Abstract

Egyptian literature encountered new forms through translated works during the Westernization movement, which began with Napoleon’s invasion of Egypt (1798). It adopted a national character through works inspired by its own issues and produced literary outputs influenced by global literary schools. While “women and family”, one of the issues on the agenda in the society with Westernisation, was discussed within the framework of radical Islam and secular understanding, the opinions inviting

to refer to the original source of Islam became weak. The implicit or explicit “masculine point of view” seen in the early novelists al-Mazini, Lashin, and al-Haqim is also seen in novelist of the second period Abdalhalim Abdallah’s *Gusn al-Zeytun* (*Olive Branch*, 1955). This study explains the references of the dominant masculine perspective in Western and Egyptian literature and points out the role of *Olive Branch* in serving this perspective. Furthermore, it was concluded that in the early Egyptian novel, except for the works of Taha Hussein, women's right to choose a spouse and education were discussed for the benefit of men, and the authors contradicted about women's rights and freedom. Abdallah’s novel emphasised the feminine aspect of women and criticised infidelity through women, thus perpetuating the masculine perspective.

Keywords: Egypt, novel, woman, masculine perspective, Abdalhalim Abdallah.

GİRİŞ

Mısır’da Fransız istilasıyla başlayan modernitenin toplumsal yapıda meydana getirdiği değişimin hızı, bireyin din ve gelenekle kurduğu ilişkiye içkin şekillenirken, modernite araçlarının hâkim gücü, toplumun sevk ve idare edilmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Gazete ve matbaanın yaygınlaşmasıyla başlayan algı yönetimi, kimi zaman kendi silahıyla moderniteyi hedef almış, yapısal devamlılığın lehine anomali olarak gördüğü gelenek dışı tasarrufları eleştirerek modernitenin subjektif inşasına yönelmiştir.

1789 yılında Fransa’da gerçekleşen ihtilal, monarşinin devrilerek yerine demokratik rejimlerin gelmesini savunurken o tarihten itibaren kadına birey olma hakkını mücadeleyle elde etme sorumluluğu yüklemiş, dünya üzerinde ortak paydada buluşan kadın hareketleri yerel bazı farklarla birbirinden ayrılmıştır. Söz konusu dönemde kadının evlilik ve eş seçimi gibi haklarla yetinerek kamusal alanda görülmemesi fikrine hizmet eden edebî ürünler ev-eş-çocuk üçgeninde feminen duygular üzerinden kadını manipüle etmiş ve tüm dünyada kadın hareketi bu kaynaktan beslenmiştir. Edebiyata hâkim bu eril bakış açısı ırk ve din gözetmeksizin modernite araçlarını kullanarak hâkimiyetini devam ettirmesine rağmen bunun sadece doğulu toplumlara mal edilmesi dikkat çekicidir.

Batı’dan fazla olmaksızın Mısır edebiyatında çeviri eserlerden etkilenecek başlayan örtük ya da açık kadın düşmanlığı hikâye ve romanlarda yerini almıştır. Ancak ilk dönem Modern Mısır edebiyatı düşünüldüğünde az sayıda da olsa bazı hikâye ve roman yazarının kadının birey olma hakkını savunduğu, geleneklere rağmen kadın tasarruflarının arkasında yatan gerçeği irdelediği görülmüştür.

Doğu’da roman sanatının Batı’dan yapılan çeviriler yoluyla kendine yer bulduğu düşünüldüğünde öncelikle bu eril bakışın devamlılığına kaynaklık eden romanlara değinmek daha sonra Doğu’da klonlanan örneklerine geçmek yerinde olacaktır.

Doğu ve Batı Edebiyatında Kadına Bakış Açısı

Türkiye ve Mısır Batılılaşmasının ortak noktalarından biri olan Fransız edebiyatından yapılan çeviriler, hem roman sanatının bir edebî tür olarak yerleşmesi hem de bu türün toplumsal yapıyı şekillendirmede bir araç olarak kullanılmasında etkili olmuştur. Mısır’da Fransız istilasıyla başlayan Batılılaşma sürecinin 1881 yılında Urâbî Paşa isyanıyla İngiliz sömürgesi altında devam etmesi ve gerçekçilik akımıyla birlikte yıldızı parlayan Rus edebiyatı örneklerinin Mısırlı yazarlar arasında tedavülü, toplum yapısı kadar Mısır edebiyatını da Batı’ya açık bir konuma getirmiştir.¹

Fransız istilasıyla başlayan yabancı kadınların Mısır sokaklarında görünürlüğü ve yurt dışı öğrenci heyetlerinin gittikleri ülkelerde yaptıkları gözlemler bir yandan kadın imajının ve evlilik kurumunun yapılandırılmasında etkili olurken modernitenin kadını yozlaşmaya sürükleyeceği korkusu testi kırılmadan cezanın kesilmesine sebep olmuştur.

Toplumun Batılı değerlerle karşılaştığı sırada İslam’ın aslî hükümlerini referans almaya davet eden Cemâleddîn Efgâni (1838-1897) ve Muhammed ‘Abdûh’un (1849-1905) ilim halkasından doğrudan ya da dolaylı yoldan beslenen Lütfî es-Seyyid (1872-1963), Kâsım Emîn (1863-1908) ve Muhammed Hüseyin Heykel (1888-1956) gibi yazarlar, kadın sorunsalını ilk ele alan yazarlar arasındadır. Bu dönemde Maḥmûd Tâhir Lâşîn (1894-1954), ‘Abdulkâdir el-Mâzinî (1889-1948), Tevfîk el-Hakîm (1898-1987) ve ‘Abbâs Maḥmûd el-Akḫâd (1889-1964) gibi ilk dönem Mısır romanının öncüsü olan isimlerin kendi kişisel temayülleri ve etkilendikleri yazarların bakış açısıyla harmanlanan ürünleri, çoğu zaman

¹ Lâşîn’in de üyesi olduğu “el-Medresetu’l-Ḥadîse” adlı topluluk o dönem gerçekçiliğin öncüsü olan Rus edebiyatından etkilenmiş, toplumsal alanda yaşanan sorunları dile getirmeye uygun olan bu edebiyata yönelmişlerdir (en-Nessâc, 1981, s. 174-175).

doğru ile yanlışın birbirine karıştığı yapıtlar olarak karşımıza çıkmıştır. Kadın hak ve özgürlüğünü tartışan yazarlar bu olguya çoğu zaman eril bakış açısıyla destek vermiş ve Lâşîn'in, *Havva' bilâ Âdem* adlı romanda yaptığı gibi cinsiyetçi rolleri pekiştirerek kadının eğitimini ailenin menfaatıyla ilişkilendirmiştir:

Olgunlaşmak için pratik değil uygulamalı eğitimin zorunlu olduğu bir zamandayız. Adamı adam, kadını kadın yapan bir eğitim. Azimli, mücadelecı, hayatla uyumlu nasıl yaşayacağını bilen bir adam... Ve ev işlerinde becerikli bir kadın... Yorgun düşen adamın sığındığı, kararsız kaldığında damıdığı ve güvensizliğinde onu motive eden (...) (Lâşîn, 1934, s. 50-51).

"Kadın düşmanı" (Şûşe, 2007, s. 6) olarak tanınan Tefkîk el-Hakîm 1944 yılında yayımladığı er-Ribâtu'l-Mukaddes (*Kutsal Bağlar*) adlı romanında modernite eleştirisini kadın üzerinden yapmış, bu romanda kadın, Mısır'da yayılmaya başlayan modernitenin bir çıktısı olarak sunulurken kocası erdem sahibi, edebî zevkleri olan bir karakter olarak tasarlanmıştır (el-Hakîm, 1944, s. 52).

el-Hakîm'in söz konusu romanı aşağıdaki bakış açısıyla kaleme aldığını söylemek mümkündür: "*Kadın çekiciliğiyle erkeği ağına düşürüp, hayatı boyunca kölesi yaparak bitip tükenmeyen isteklerini elde etmek için onu kullanır*" (el-Hakîm, 1944, s. 168).

'Abdulkâdir el-Mâzinî ise *İbrâhîm el-Kâtib* adlı eserinde bir yandan kadının eş seçme hakkını savunurken diğer yandan bireysel duyguları erkeğin yaptığı gibi evrensel olaylarla ilişkilendiremediği için onu küçümsemiş, sadece kendi acısına odaklanan kadının tüm insanlığın acısını kucaklayamayacağını iddia etmiştir.

Dünyada yaşanan bu acıları hissedip de kolye dizmek ya da elbise işlemekten vazgeçen biri var mı içinizde? Dünyanın çivisi çıktı diye Cordelia¹ gibi bir damla göz yaşı döken bir kadın gösterebilir misin bana? Bu kadar kolay ağlayabilmenize rağmen içinizde bunun için ağlayacak tek bir kadın bile yok! (...)Siz dünyayı bir bütün olarak algılamıyorsunuz. Bu nedenle dünya da sizden etkilenmiyor. Dünya uğruna kendinizi feda edemezsiniz. Aranızda şefkatli anneler, vefalı eşler vardır fakat bir nebî, bir rasul hatta bir şair bulmak mümkün mü? (el-Mâzinî, 2011, s. 48-49).

Kadın eleştirisinin en objektif ürünü Tâhâ Hüseyin'in *Şecerâtu'l-Bûs* (Çelenlioğlu, 2013, s. 7164-7170) romanı sayılabileceği gibi 'Akqâd'ın *Sâra'sı* da gündemden bağımsız aşkın ve kadının doğasına dair önemli bir değerlendirmedir (el-'Akqâd, 2006). Tâhâ Hüseyin bu romanda kadının lehine bir tavır sergilemiş çok eşliliği ve erkeğin kadını kolaylıkla boşayabilmesini eleştirmiştir (Hüseyin, 2013, s. 81-82). Muhammed Hüseyin Heykel *Vadideki Zambak* adlı romandan esinlendiği düşünülen *Zeyneb* (1914) adlı eserinde evlilik kurumuna saldırırmış, Mâzinî ise (1890) *Sanîn* adlı romandan etkilenerek (el-Mâzinî 1937:1-6) kaleme aldığı *İbrâhîm el-Kâtib*'te (1931) kadının ve bireyin özgürlüğünü tasarlarken tezâta düşmüştür:

Kadınları küçümsemez ama onlara saygı da duymazdı. Ona göre kadın türün bekası için bir araçtı. Hayatın tuzağı olan güzelliklerinden çoğu zaman kaçınmayı becermişti. Erkekler kadınlara göre daha çekiciydi, çünkü onların güzelliği türsel özelliklerinden kaynaklanan cazibeye dayanmıyordu. Kadınlara karşı tavri düşünceleri çerçevesinde şekillenmiş, yani onların hükmü ve itaati altında olmalarına ödün vermeden korunup kollanması gereken varlıklar olarak kabul etmişti (el-Mâzinî, 2011, s. 13).

Henrik Ibsen (1828), Bernard Shaw (1856) ve Luigi Pirandello (1867) adlı yazarların etkisinde kalan Tefkîk el-Hakîm'in er-Ribâtu'l-Mukaddes (*Kutsal Bağlar*), Muhammed Teymûr'un *Selvâ fi Mehebbi'r-Rîh* (*Rüzgârda Savrulan Selvâ*), adlı romanda moderniteyi kadın üzerinden eleştirmesi ve en önemlisi İngiliz edebiyatından etkilenen Tâhir Laşîn'in (1894) *Havva' bilâ Âdem* (*Adem'siz Havva*) adlı

romanda ayakları üzerinde duran bir kadın olarak tasarladığı *Havva'ya* yazdığı son² kadın ve özgürlük konusunda Mısırlı yazarların kafa karışıklığını ortaya koyan eserlerdir.

Birinci dönem kadın hareketlerine paralel olarak kadının özgürlüğünü eş seçimi ve erkeğin konforunu artıracak kadar eğitimle sınırlayan bu yazarlar -Tâhâ Hüseyin dışında- eserlerinde sadece kadın karakterleri ahlaki eleştiriye tabi tutarak edebiyatta eril bakış açısını sürdürmüşlerdir. Söz konusu yazarların romanlarında etkilendikleri eserler ve müelliflerine metinlerarasılık yöntemiyle yer vermeleri bu iddiayı destekler mahiyettedir.

İkinci kuşak roman yazarlarından Necîb Maḥfûz (1911-2006) ve 'Abdurrahmân eş-Şarkâvî (1920-1987) toplumsal yapıyı cinsiyet ayrımı yapmaksızın eleştiriye tabi tutarak aile sorumluluğunu kadından çok erkeğe yüklemiştir.

Necîb Maḥfûz Kahire'nin arka mahallerinde fakirlik nedeniyle toplumsal alanda yaşanan yozlaşmayı kadın erkek ayırmaksızın ele almış, Mısır'da Batılılaşmayla birlikte başlayan değişimi *Üçleme* adıyla meşhur *'Beyne'l- Kaşrayn* (1956), *Kaşru's-Şevk* (1957) ve *es-Sükkeriye* (1957) adlı romanlarında konu edinirken kadının birey olma yolculuğuna da ışık tutmuştur. 1917'li yılların tasviriyeli başlayan ilk romanda kızların okuması Mısır geleneklerine aykırıyken, 1940'lu yıllarda üniversitelerde okuyan ve çalışma hayatına atılan kızların sayısı artmıştır (Çelenlioğlu, 2017, s. 1-21).

Fuhuş, rüşvet, adam kayırma vb. gibi bir dizi toplumsal hastalıkların sorunsallaştırıldığı romanda kadın eleştirisinin objektif bir bakış açısıyla yapıldığı görülür. Aynı dönemde köy hayatını ve çiftçi sorunlarını betimleyen 'Abdurrahmân eş-Şarkâvî (1920) kadın sorunsalını fakirliğin öznesi olarak ele almış, ideolojik eleştiriye giriştiği bu romanlarda ülkenin özgürlüğüyle birlikte kadının özgürlüğünü savunmuştur. *eş-Şevâriu'l-Halfiyye* (eş-Şarkâvî, 1956, s. 62-63) ve *Kulûb Hâliye* (eş-Şarkâvî, 1986, s. 206-219) romanlarında erkeği aldatan kadının sorumluluğunu erkeğe yüklemesi dikkat çekicidir:

Allah seni hayal kırıklığına uğratsın ey Emîn! İmar yasına uymayan bir ev yapıyorsun. Koşup oynamayı seven küçük bir kızla evlenip işten eve döndüğünde onunla ilgilenmeden katır gibi uyuyorsun. Sonra onu tek başına bırakıp göbeğini sallaya sallaya evden çıkıyorsun. Bir de evini bekârlara kiraya veriyorsun. (...)Balkonlarımız yan yana! Onları görünce balkonun kıymete biniyor. Mîmî ile birlikte çıkıp onlarla sohbet ediyorsun. Özellikle bunu tıp öğrencisi 'Abdulazîz balkondayken yapıyorsun (eş-Şarkâvî, 1956, s. 62-63).

Mısır'da roman sanatı toplumsal zeminde ele aldığı sorunlarla millî bir hüviyet kazanırken biçim olarak da olgunlaşmaya başlamış salt aşk hikayelerinin anlatıldığı romantik form *Zeyneb* romanından itibaren siyasi yapının da dayattığı eleştirel bir forma evrilmiştir (Er, 1997, s. 77). Zamanla çoğu yazarın yurt dışı deneyimiyle elde ettiği ya da çeviri eserler yoluyla tanıştığı psikoloji, mantık, felsefe gibi ilimler roman sanatını zenginleştirmiş, davranış çözümleme ya da aşk sevgi gibi soyut kavramları analiz etme roman içeriğinde yer almaya başlamıştır.

Roman sanatının söz konusu sorunsalları ele alış şekilleri Batı'da klasizmden romantizm ve realizme doğru yön değiştirirken Mısır'da kendi gerçekliğinin zorunlu sonucu olarak bazı sapmalar yaşamıştır. Söz gelimi Mısır'ın çeviri romanlar yoluyla aşına olduğu Romantizm, İngiltere'den kısmî bağımsızlık elde etmesiyle sonuçlanan 1919 Devrimi'nden sonra edebiyata hâkim olmuş, ancak ekonomik ve siyasi problemler nedeniyle bu romantik deneyim eleştirel bir üsluptan da beslenmiştir. Benzer şekilde bilimsel gelişmelere paralel olarak eylemlerin sebep ve sonuçlarını analiz eden analitik bakış açısının romantizm ve gerçekçiliğin paydaşı olarak kaldığı görülür. 'Akḫâd, *Sâra* adlı romanında

² Kendisinden daha üst tabakaya mensup bir genci sevdiği için onunla evlenemeyen Havva, sevgilisinin düğün gününde beyaz bir elbise giyerek intihar etmiştir.

aşk ve kadını sorunsallaştırırken bu kavramları derinlemesine analiz etmiş (el-‘Akkâd, 2006, s. 137), Mâzinî, *İbrâhîm el-Kâtib*'te “insan neden evlenir” sorusuna cevap aramıştır (el-Mâzinî, 2011, s. 49).

İlk dönem roman yazarlarında görülen örtülü ya da açık kadın düşmanlığı ikinci dönem roman yazarları arasında sayılan ‘Abdülhalîm ‘Abdullah’ın *Güşnû’z-Zeytûn* adlı romanında gün yüzüne çıkarken onun kadını anlama ve yorumlamada Batılı yazarların oluşturduğu şemaları kullanıldığı görülür. Romanlarında görülen analitik bakış açısı ve kavram analizi özelliğini Cubran’dan yaptığı okumalarla edindiği düşünülen (Nevfel,1981, s.14) ‘Abdülhalîm ‘Abdullah’ın³ *Güşnû’z-Zeytûn* adlı romanındaki şüphe, kıskançlık ve aldatma tonlamalarında yaptığı atıflara bakarak Tolstoy’dan etkilendiği söylenebilir. Tolstoy hayranı olduğu bilinen ‘Abdullah’ın (Nevfel,1981, s.14) hikâye içeriğinde *Anna Karenina* romanına yer vermesi bir yana Tolstoy’un romanlarında görülen örtülü kadın düşmanlığı onunla kesiştiği noktadır.

Kreutzer Sonat’da Tolstoy, ‘Abdülhalîm ‘Abdulla’ın *Güşnû’z-Zeytûn* romanında yaptığı gibi kadın, aşk, evlilik olgularını irdelemiş, hastalıklı bir kıskançlığın kurguladığı aldatma senaryosunun gerçekleşmesi için elinden gelen çabayı sarfettikten sonra karısını öldürecek bahaneyi bulmuştur. Evliliğe karşı farklı bir bakış açısı geliştiren Tolstoy’un kadın konusundaki düşünceleri aşağıdaki gibidir:

Değişiklik, ancak erkeklerin kadınlar üzerindeki görüşlerinin değişmesiyle mümkün olabilir. Bunu sağlamak için kadın, bakireliğin yüksek değerini anlamalı, ömrünü bu hâlde geçirmenin şimdi olduğu gibi bir ayıp, bir şerefsizlik sayılmayacağını bilmelidir. Bu gerçekleşmedikçe, eğitimi ne olursa olsun bütün kızların tek ideali, seçimi kolaylaştırmak için mümkün olduğu kadar çok erkeği ağa düşürmek olacaktır (Tolstoy, 2020, s. 51-52).

Şuna iyice inandım ki benim gibi yaşayan bütün evli erkekler ya eğlenceye dalmalı ya ayrılmalı ya da kendilerini veya benim yaptığım gibi kararlarını vurmahılar. Zaten başına bunlardan biri gelmeyen erkekler pek enderdir (Tolstoy, 2020, s. 68).

Yukarıda ifade edildiği şekliyle 20. yüzyılın ilk yarısında özelde Mısır’a, genelde tüm dünyaya hâkim olan kadın sorunsalına eril bakış açısı, edebiyatın toplumu inşa etmedeki gücüyle yeniden üretilmiş ve Ibsen’in *Bir Bebek Evi* (1879), *Hortlaklar* (1881), *Bir Halk Düşmanı* (1882) romanlarındaki becerikli, anlayışlı, fedakâr ev kadını rolü toplumsal cinsiyeti inşa ederken (Akpınar, 2015), Bernard Shaw’ın *İnsan/Üstün İnsan* romanındaki kadının güzelliği ile erkeği tuzağa düşürme iddiasını taşıyan “bir kadının vazifesi mümkün merteye çabuk evlenmektir, bir erkeğin de vazifesi kalabildiği kadar bekâr kalmaktır,” (Shaw, 2021, s. 86-87) cümleleri Tefîk el-Hakîm’in düşüncelerinde ifade bulmuştur: “Kadınların bir hilesi de kendilerini aciz ve müdafaasız bir hâlde tamamen erkeğin merhametine emanet etmek ve onun üzerine mecburiyet yığmaktır” (el- Hakîm, 1944, s. 63).

Eril bakış açısı Tolstoy’dan mirasla ilk dönem Mısır romanlarından sonra ikinci dönem romanlarından en bariz olarak ‘Abdülhalîm ‘Abdullah’ın *Güşnû’z-Zeytûn* adlı eserinde ortaya çıkmıştır. 221 sayfadan oluşan roman fasih Arapça ile kaleme alınmış yazar metaforik öğeler kullanarak

³ Muhammed ‘Abdülhalîm ‘Abdullah 1913 yılında Mısır köylerinden biri olan Kefr Bûlîn’de doğmuş ve ilk öğrenimini burada tamamlamıştır. Kahire’de ilkokulu bitirdikten sonra girdiği Dâru’l-‘Ulûm sınavını kazanarak eğitimine burada devam etmiştir. Maddi imkansızlıklar nedeniyle ev tutamadığı için akrabalarının yanında kalan yazarın gurbet olarak adlandırdığı bu yaşamı özellikle *Lakîta* adlı romanına zemin hazırlamıştır. 1937 yılında Dâru’l-‘Ulûm’dan mezun olan yazarın daha öğrenciyken 1933 yılında bir hikayesi yayınlanmıştır. Mezun olduktan sonra Arap Dil Kurumu’nda çalışmaya başlayan ‘Abdülhalîm ‘Abdullah çok sayıda roman ve hikâye kaleme almıştır. Pek çoğu beyaz perdeye aktarılmış ve Batı dillerine tercüme edilmiştir. 1970 yılında evine dönmek için bindiği araçta şoförle tartışırken geçirdiği kalp krizi sonucu elli yedi yaşında vefat etmiştir (Nevfel, 1981; Kaşyût, 2000, s. 49-79).

Eril Tahakkümün Modern Zamanlarda İnşasına Etkin Bir Örnek: ‘Abdülhalîm ‘Abdullah’ın Guşnû’z-Zeytûn Adlı Romanı 31

zenginleştirdiği eserinde ilk dönem Mısır romanlarında görmediğimiz bir üslupla roman sanatına derinlik kazandırmıştır.

‘Abdülhalîm ‘Abdullah’ın Guşnû’z-Zeytûn (Zeytin Dalı, 1955) Romanı

‘Abdülhalîm ‘Abdullah siyasi ve ekonomik şartlar sonucu meydana gelen toplumsal sorunları ele almaktan ziyade bireysel tasarrufların neticesi olan eylemleri sorunsallaştırmış, kadın ve evlilik olgularını *Krouzer Sonat* ve *Anna Karenina* adlı romanlardan esinlenerek analitik romantizmle hikâyeleştirmiştir. Evlilik dışı ilişkiyle hamile kalan, kocası boşanmayı reddettiğinde ilişkisine devam eden ve sonunda dışlandığı için intihar eden Anna’nın yaşamından sadece kendisinin sorumlu tutulup, kocasının bu yanlışa katkısı göz ardı edildiği gibi (Tolstoy, 2022) *Zeytin Dalı* adlı romanda aşk, evlilik ve kıskançlık olguları aynı eril bakış açısıyla ele alınmıştır.

Roman Karakterleri ve Olay Örgüsü

Orta tabakaya mensup insanların yaşadığı semtte ana okul, orta okul ve sanat okullarını bünyesinde barındıran Medârisu’n-Naşr adlı millî eğitim bakanlığına bağlı bir özel eğitim kurumunda görev yapan öğretmenlerle öğrenciler arasındaki davranışların betimlenmesiyle başlayan roman, “aşk-evlilik-aldatma” üçgeninde bireyden hareketle genele dair çıkarımlarda bulunur. Anlatıcı yazar ‘Abdûh’un aşağıdaki cümleleriyle başlayan romanda onun yaşamı, iddia ettiği gibi iradesi dışında gelişmekten ziyade tercihlerinin eseri olarak şekillenecektir:

Bazen başkasının hikâyesinin sonu, sen onu fark etmeden senin hikâyesinin başı olur... Bunu anladığımda duruma göre ya ağlayarak ya da gülererek, vay be, dersin. Buna rağmen bazıları, ne olduğu bilinmeyen kocaman, güçlü bir şeyin insanların hikâyesine müdahale ettiği gerçeğini inkâr eder. Oysa plan yaparak uykusuz geçirdiğimiz kaç gecenin sabahı hiçbir şeyin planladığımız gibi gitmediğini görmüşüzdür (‘Abdullah, 1955, s. 5).

Romanda kız okuluna görevlendirilen Cemâl Efendi, öğrencisi ‘Atiyyât’la yakınlaşmış, tayini çıkıp okuldan ayrıldıktan sonra onun yerine görevi devralan ‘Abdûh’un ‘Atiyyât’la yaşadığı aşk ve evlilik, kıskançlık ve hezeyanlarla şekillenerek ‘Atiyyât’ın ölümüyle sonuçlanmıştır.

Romanın bel kemiğini oluşturan üç ana karakter; aynı okulda görev yapan öğretmen Cemâl Efendi ve anlatıcı-yazar ‘Abdûh ile onların öğrencisi ‘Atiyyât’tır. Adı çok az geçen diğer öğretmenlerle ‘Atiyyât’ın ailesi yazarın olay akışında kullandığı gölge şahsiyetlerdir.

Cemâl Efendi

Anlatıcı-yazar ‘Abdûh, Cemâl Efendiyi betimlerken onun yakışıklılığını ön plan çıkarmış kendi karakterinden tamamen farklı, dışa dönük, konuşkan ve kendinden emin bu öğretmen hayatı boyunca hem gıpta ettiği hem de kıskandığı bir kişi olmuştur: “Kendi adıma ben Cemal’in kabiliyetine inanıyordum. Bir kadının kalbini kazanmak için Allah’ın yarattığı en güzel şeylerden biri olan iki anahtara sahipti. Bunlardan ilkinin kadımla tanıştığı anda kullanmaya başlarken diğeri sürekli kullandığı şeydi: Yakışıklıydı... Ve yalancıydı!” (‘Abdullah, 1955, s. 8-9).

Cemâl Efendi’nin ‘Atiyyât’la yaşadığı aşk dillerde dolaşırken tayini çıkıp okuldan ayrıldıktan sonra ‘Abdûh’la sadece birkaç kez karşılaşmalar da ona karşı hissettiği kıskançlık hayatına yön vermiştir.

‘Abdûh

Cemâl Efendi’nin tam tersi sessiz, sakin ve içine kapalı bir karakter olan ‘Abdûh okuyucuya kendisini aşağıdaki cümlelerle tanıtmıştır:

Okuldaki arkadaşlarım arasında, eski parlamentolarımızda az sayıdaki bağımsızlar gibiydim, ne birey olarak ne de bir grubun üyesi olarak görülüyordum. Bu, bana güçlü bir kişiliğe sahip olma zevkini tattırmasa da ikinci sırada gelen başka bir zevk bahşediyordu; her grup beni pohpohlayıp kendi tarafına

çekmeye çalışıyor, ben de bundan istifade diyordum. Doğam gereği çabuk hareket eden biri değildim, itaatkâr ve mütereddittim. (...) Okuldaki her arkadaşım sır vermede bana güvenirdi. Bilerek veya bilmeyerek öğretmen veya öğrencilerden birine kalbini kaptıran benimle bunu paylaşırdı. Tutkulu sohbetlere, gerçek heyecanıyla ya da konuyla örtüşmeyen soğuk bir tavırla katılırdım ('Abdullah, 1955, s. 6-7).

Ağırbaşlı ve sakin tavırlarıyla idarenin güvenini kazanan 'Abdûh Cemâl Efendi'nin yerine kız okulunda görevlendirildiğinde 'Atiyyât'la yaşadığı ilişki evlilikle sonlanmış fakat hala daha 'Atiyyât'ın Cemâl Efendiyi sevdiğine dair şüphesi evliliklerinin sonu olmuştur.

'Atiyyât

Kız arkadaşlarına göre daha uzun daha güzel ve gür sesli olan 'Atiyyât onlara nazaran daha hayat doludur. Kahire'nin fakir mahallelerinin birinde çok çocuklu ailenin bir ferdi olan 'Atiyyât ergenliğe yeni adım atmış bedeni ve tavırlarıyla arkadaşları arasında oldukça dikkat çekicidir ('Abdullah, 1955, s. 14).

'Abdûh, 'Atiyyat ile evlendikten sonra geçmişte yaşananlardan kaynaklanan şüphe ve kıskançlıkla cehenneme dönen evliliğinde, karısının isteğiyle boşanmaya razı olmuş, belki de bu yüzden romanda sıklıkla geçen "*Geçmişte yaptıklarımı kabullenemediğimiz insanları niçin severiz?*" sorusuna cevap aramıştır. Söz konusu coğrafyanın özelliği olan "*tercihlerinin sorumluluğunu almak yerine sonucunu kadere yüklemek*", 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dinî platformda da çokça tartışılan bir konu olmuştur.

Eser 'Abdûh'un şüphe krizlerini betimleyerek devam etmiş, boşandıktan sonra kaldığı evde betimlenen sahneyle sona ermiştir: *Anna Karenina* adlı eserin son bölümü olan Anna'nın kendisini cezalandırmak için ('Abdullah, 1955, s. 221) tren raylarına atladığı satırları okuyan 'Abdûh'un gözüne sabah gazetesindeki haber ilişir: "*Yedi odadan oluşan bir binanın çatısında göğsüne ve karnına aldığı bıçak darbeleriyle öldürülen bir kadın cesedine rastlandı. Araştırmalar 'Atiyyât'ı öldüren kişinin kendisine bu evi tutan ve ara sıra ziyaretine gelen aşığı olduğunu ortaya koydu...*" ('Abdullah, 1955, s. 221).

Söz konusu eserde yazarın insan, aşk ve evlilik hakkındaki çıkarımları romanı analitik bir boyuta taşımıştır.

Romanda Kadına Eril Bakış Açısı

Öğretmen öğrenci ilişkisini mesleki etikten soyutlayarak kız erkek ilişkisine dönüştüren roman, Cemâl Efendi'nin çapkın fitratını olumlayarak öğrencisiyle yaşadıklarını normalleştirirken 'Atiyyât başta olmak üzere kızların erkeklerle ilişkisi "koca avı" başlığında değerlendirilmiştir.

Sevgi üzerine yaptığımız sohbetlere ayıracak çok vakit vardı. Yemekten sonra öğle teneffüslerinde ve akşamları kahvede bulduğumuzda bıkmadan bu konuyu konuştuğumuz gibi, gerektiğinde kısa aralarda da fısıltıyla ondan söz ederdik. Sevgi denen bu tek duygudan sayısız çeşit yemek, birkaç çeşit meze yapabiliydik.

Zevk, eğlence, acı... Ondan bütün bu duyguları üretebildiğimiz sevgi bize güç, irade ve kaldıracabileceğimizden daha fazla metanet veriyordu. Delikanlı erkekler böyledir işte ('Abdullah, 1955, s. 6).

Delikanlı çağındaki hocaların dillerinden düşürmediği sevgi sohbetlerinin tuhaf tarafı kız öğrencilerin bu sohbetlere malzeme oluşudur. Bayan öğretmenleri kendi aralarında paylaşmakla yetinmeyen erkek hocalar olgun kızları da bu paya dâhil etmiş, öğretmen Cemâl Efendi ile 'Atiyyât arasında yaşanan ilişkiyi kıskançlıkla karışık hayranlıkla takip etmişlerdir:

Kadın hocaları zorla ve cebren erkek öğretmenlere dağıttık. Çünkü kalbi olan herkes sevmeli. Yaşından büyük görünen kız öğrencilere gelince; bir kısmını hocalara bir kısmını da gençlik şarabıyla erkenden sarhoş olan genç talebelere pay ettik. Zira kalbi olan herkes sevmeli!

Genç arkadaşlar sakın ve kanaatkâr olduğumdan rıza gösterip karşı çıkmayacağımı bildiği için beni tabiatın her konuda cimri davrandığı, kabiliyet yoksunu, evde kalmış hocalardan biriyle eşleştirdiler. Gülüyor, kızarıyor, gençliğimle uyuşmayacak bir vakara bürünüyordum (‘Abdullah, 1955, s. 10).

Anlatıcı yazar, diğer hocaların kıskandığı Cemâl Efendi ile kız öğrenciler arasındaki ilişki hakkında yorum yaparken bu durumu kadınların zaaflarıyla açıklamıştır:

Yalancı ve yakışıklıydı... İşte iki anahtar...

Genellikle bakire kızlar yakışıklı ve yalancı erkelerin kurbanı olur. Gençken, bunun nedenini bulamamıştım fakat yıllar geçip cam kırıklarıyla dolu dikenli yollarda yürüdükçe bu sırrı kavradım.

Loş ışığı seven ve kilimli kapılar ardında kırmızı ışıktaki tahrik olan bir mahluk, açık havada, her şeyin bütün ayrıntısıyla görüldüğü aydınlıkta yaşamaktan hoşlanmaz. Mutluluğunu yok eden bir can sıkıntısı hisseder, esner gerinir ve uykulu gözlerle mutluluğun peşine düşer. İşte bu mahluk kadındır (‘Abdullah, 1955, s. 9).

Erkeklerle flört eden kızların bu ilişkiyi evlilikle neticelendirmek için gösterdiği çabayı ise yazar aşağıdaki şekilde yorumlar: “Anlaşmadık mı? Cahil dostum, her şeyden önce hemfikiriz ki bir kadın evlilikten önce birlikte olduğu bir erkekle evlendiğinde, aralarındaki olayların yasallığı geriye doğru işler ve evlilik mizandaki hataları hafifletir” (‘Abdullah, 1955, s. 23).

Bunun gibi eserde erkeklerin “kadınların elinde çile çeken mazlumlar” olarak birden fazla karakterle ispatı eril bakış açısının tekrarlandığı olaylardır. ‘Atiyyât’ın babası ve okul müdürü bu mazlumlara örnek olarak yer almıştır: “Kayınpederime, çocuklarının ve karısının ona gösterdiği ilgiden daha fazla ilgi gösteriyordum. Belki de bunun sebebi aynı taifeden olmamızdı. Seyri, batmasından daha hayırlı olan bir gemide zavallı yulgın adamlar taifesi” (‘Abdullah, 1955, s. 189).

‘Abdûh, Feyyûm’a döndüğünde onu özlemle karşılayan okul müdürüyle aralarında geçen konuşma konunun bir diğer örneğidir:

Müdürle karşılaştım, beni öpüp kucakladı, hâlîme üzülmüş, iyileştığım için beni kutlamıştı. Yokluğumda bazı dostların beni sorduğunu ve bir miktar para topladığını söyledi. Görüşmediğimiz süre zarfında evindeki sorunlardan, karısının kendisini Feyyûm’da bırakıp yanına bir çocuğunu alarak gitmekte nasıl ısrarcı olduğundan bahsetti ve kulağıma yulgın bir şekilde fısıldadı “Ah ‘Abdûh Hoca! Keşke ortada çocuk olmasaydı! Ne yaparsın, benim durumum seninkinden farklı!” Sonra asasını sinirle yere vurup dünyaya lanet okudu (Abdullah, 1955, s. 169).

‘Abdûh belki bu yüzden, belki de çocuğunun Cemal Efendi’den olduğu şüphesiyle o öldüğünde hiç üzülmemiş ve bu olaydan sonra ayrılık süreci başlamıştır. ‘Abdülhalîm Abdullah’ın söz konusu eserinde görülen hezeyan ve öfke, Tolstoy’un *Kreuzer Sonat* ve *Anna Karenina* adlı romanlarındaki hikâyeye benzeşmektedir.

Aldatan Kadın

Romanda, erkeklerin kadınlarla ilişkilerini anlattıkları sohbetler olumlanarak ifade edilerek aldatma olgusu sadece kadın üzerinden eleştirilmiş, en önemlisi öğretmenlerin kız öğrencilere rehberlik etmek yerine onlardan istifade etmesi ya da bunun hayalini kurması “sevgi” sözcüğüyle yumuşatılmıştır.

Anlatıcı yazar çıkarımları üzerine kurguladığı hezeyanlarla, başlangıçta Cemâl Efendi ile birlikte olan ‘Atiyyât’ın, evlendikten sonra da onunla görüşmeye devam ettiği düşüncesine inanmış, bebeğin babasının o olduğu zannıyla yaşadığı kıskançlığının zirvesinde gösterdiği şiddet ve onur kırıcı tavırlar sonunda boşanmıştır: *“Bütün gece düşündüm; ışıklar kapanıp, hastalıkların dindiği ve bir hemşirenin koridorda arkadaşısıyla fisildaştığı sırada kendimle ilgili bir neticeye varmıştım. Fıtraten avlanma eğiliminde olmayan bir avdım ve dolandırıcıların tuzağına düşmüştüm”* (‘Abdullah, 1955, s. 168).

Abdûh’un kendini inandırmaya çalıştığı aldatılmışlık hikâyesi aslında en başından verdiği yanlış kararın sonucudur: *“Bazen kendi ellerimizle yaptığımız şeylerin intikamını, sanki başkası yapmış gibi alırsız”* (‘Abdullah, 1955, s. 89).

Cemâl Efendiyle birlikteyken ulaşılmaz görülen ‘Atiyyât’la evliliklerinin ilk gecesinden itibaren içini saran şüphe onu esir almıştır:

İşığı tekrar açtım hareketlerimde bir tiksinti duygusu vardı ancak bu sefer geçmiş ve şimdiki zaman, bir nehrin başka bir nehirle buluşması ve birlikte gizemli geleceğe doğru koşması gibi bağlantılıydı. Pencereye yöneldim, perdeye çizilmiş çıplak kadın motiflerini inceledim. Endişe içinde “çıplaklık içinde çıplaklık” diye fisildadım... Sonra ‘Gizem ne güzel şey’ dedim kendi kendime. Bayram elbisesini gelmeden önce giyen ama bayram günü tekrar giydiğinde güzel bulmayan çocuk gibiydim (‘Abdullah, 1955, s. 89).

Atiyyât o gece ağlayarak, ‘sevgisinin değişmesinden korktuğunu’ söylediğinde yemin ederek onu teselli eden ‘Abdûh, içinden; *“söylediklerim yalan çünkü, gelecekte emin değilim”* diye geçirmiştir (‘Abdullah, 1955, s. 90).

On beş günlüğüne köyde ailesini ziyarete giden ‘Abdûh döndüğünde kahvede Cemâl Efendiyle karşılaşmış, yokluğunda onun ‘Atiyyât’la görüşmüş olabileceği endişesi ile tutuşan evhamı her gün biraz daha artınca, çocuklarının vefatından sonra karısının ayrılma talebini kabul ederek boşanmıştır.

‘Abdûh, ‘Atiyyât’tan ayrıldıktan sonra onun öldüğünü öğrenince ancak huzur bulmuştur. ‘Abdülhâlim ‘Abdullah bütün bu yaşananlarda ‘Abdûh’un suçunun olmadığını kanıtlamak için romanı ‘Atiyyât’ın âşığı tarafından göğsüne ve karnına aldığı bıçak darbeleriyle öldürüldüğü haberiyle bitirir. Bu son Tolstoy’un *Anna Karenina* için biçtiği sona yakındır. Şu kadar var ki biri intihar ederken diğeri âşığı tarafından öldürülmüştür. Yazar iki karakter arasında okuyucunun bağ kurması için önce Tolstoy’un ünlü eseri *Anna Karenina*’yı zikretmiş sonra kendi kahramanına buna benzer bir son hazırlamıştır.

Anna Karenina’yi bir kez daha okumaya başladım. Sanki ‘Atiyyât’ın hikâyesini okuyordum. Pek çok sayfada dört yıl boyunca yaşadıklarına benzer şeyler gördüm. (...) Tolstoy’un zalime kestiği cezayı okuduğumda camun arkasında dikilmiş tren istasyonuna ve gara giren trene bakıyordum. Hadisenin ansızın kitap sayfalarından çıkıp Kufru’z-Ziyât tren garında gerçekleşeceğini hayal ettim. Anna Karenina ihtişam, lüks, tereddüt ve çekicilikle yük trenini karşılamak için kabinin arkasında çıkıyordu (‘Abdullah, 1955, s. 219-220).

Abdûh sabah uyandığında gazetede ‘Atiyyât’a benzeyen bir resim görür. Bir binanın zemin katında âşığı tarafından öldürüldüğü haberi verilmiştir. Bir hırs uğruna peşine düştüğü ancak kıskançlık ve hezeyanların gölgesinde ateşten bir gömleğe dönüşen aşkı sönmeye başlarken o da kendisiyle barışmaya başlamıştır. Fakat Tolstoy’un şikâyet etmek bir yana ondan beslendiği şüphe, ‘Abdülhâlim ‘Abdullah için ruhu yoran bir yükür: *“Gözyaşlarının arasında iri gözlü, nazik ve huzurla gülümseyen esmer bir kadın silüeti belirdi. Bu ruhani bir silüetti. Elinde yeşil bir dalla bana doğru geliyordu. Sanki o zeytin dalıydı”* (Abdullah, 1955, s. 221).

Roman boyunca sıklıkla sorduğu “Geçmişte yaptıklarını kabullenemediğimiz insanları niçin severiz?” sorusunun cevabı aslında o kadınların tamamen elde edilmemiş olmasındadır. Kendisine ait olmayan bu beden, artık ortadan kalktığında huzura ermiştir.

SONUÇ

Doğuşundan itibaren modern Mısır edebiyatı bir yandan millî forma bürünürken diğer yandan tüm dünyaya hâkim olan akım ve düşüncelerin tesirinde toplumsal yapıyı sorunsallaştırmıştır. Romanın çok karakterli yapısı bireyden başlayıp tüm kamusal ve özel alanı betimlerken bütün mahrem ilişkileri şeffaflaştırmış ve bundan en fazla nasibini alan kadın ve aile olmuştur. İlk dönem Mısır romanında kadın sorunsalının başköşeye oturmasının nedenlerinden biri Batı’da Fransız İhtilali, Rönesans ve Reform hareketiyle sarsılan ve ekonomik devrimle tamamen farklılaşan yapıda aileyi korumak için kadına yüklenen sorumluluk, diğeri de yerel olarak Mısır’ın Batı ile temastan itibaren kadın hak ve özgürlüğü konusunda yaşadığı yüzleşmedir. Mısır’da entelektüel camia kadının hak ve özgürlüğü konusunda tüm dünyaya hâkim olan bu bakış açısını sorgularken toplumsal cinsiyet rolleri ve eril bakış açısının tahakkümü kaçınılmaz olmuştur.

Genel olarak Doğulu toplumlara ait olarak lanse edilen eril bakış açısı, Batı edebiyatında Bernard Shaw, Ibsen ve Tolstoy gibi yazarların eserlerinde ortaya çıkarken Mısır’da ilk dönem yazarlardan ‘Abdulkâdir el-Mâzinî, Tâhir Lâşîn ve Tevfîk el- Hâkîm örtülü ya da açık bir şekilde eril bakış açısıyla yazmıştır. Lâşîn, *Havva’ bilâ Âdem*’de kadının eğitimini ailenin menfaatıyla ilişkilendirilmiş, Tevfîk el- Hâkîm er-*Ribâtu’l-Muqaddes* adlı romanında modernite eleştirisini kadın üzerinden yapmıştır. Söz konusu romanda kadın, Mısır’da yayılmaya başlayan modernitenin bir çıktısı olarak sunulurken kocası erdem sahibi, edebî zevkleri olan bir karakter olarak tasarlanmıştır. ‘Abdulkâdir el-Mâzinî ise *İbrâhîm el-Kâtib* adlı eserinde bir yandan kadının eş seçme hakkını savunurken diğer yandan onu, bireysel duyguları bir erkeğin yaptığı gibi evrensel olaylarla ilişkilendiremediği için küçümsemiştir. Kadın eleştirisinin en yapıcı ürünü Tâhâ Hüseyin’in *Şecerâtu’l-Bûs* romanı sayılabileceği gibi ‘Aşkâd’ın *Sâra*’sı da gündemden bağımsız aşkın ve kadının doğasına dair önemli bir değerlendirmedir.

İlk dönem çoğu Mısır romanında görülen eril bakış açısı ikinci dönem roman yazarlarından ‘Abdülhalîm ‘Abdullah’ın *Guşnû’z-Zeytûn* adlı eserinde de yer alırken bu eserde Tolstoy’un *Anna Karenina* adlı romanına yaptığı atıf ve *Krouzer Sonat* adlı hikâyeye benzeşen yönleri kadın, aldatma ve evlilik konusunda aynı bakış açısını sürdürdüğünü gösterir.

Söz konusu romanda çok birimli bir okulda erkek öğretmenlerin kız öğretmen ve öğrencileri aralarında pay etmeleri ve Cemal Efendî’nin öğrencisiyle yaşadığı aşk meşrulaştırılırken, anlatıcı- yazar aynı öğrenci ile evlendikten sonra yaşadığı kıskançlık ve hezeyanla eşine şiddet uygulaması mazur gösterilmiştir. Kadının evlenmek arzusuyla kendini erkeğin kollarına atması ve evlendikten sonra gözünün dışarıda kalması, romandaki eril bakış açısının tedavülü olarak nitelendirilir. Bunun gibi eserde erkeklerin “kadınların elinde çile çeken mazlumlar” olarak birden fazla karakterle ispatı bu düşüncenin devamıdır.

Öğretmen öğrenci ilişkisini kız erkek ilişkisine dönüştüren roman, öğretmenlerin öğrencileriyle aşk yaşamasını normalleştirirken kızların erkeklerle ilişkisini “koca avı” olarak yorumlamıştır. Romanda aldatma olgusu sadece kadın üzerinden eleştirilmiş, öğretmenlerin kız öğrencilere rehberlik etmek yerine onlardan istifade etmesi ya da bunun hayalini kurması “sevgi” sözcüğüyle yumuşatılmıştır.

‘Abdülhalîm ‘Abdullah, kadın, evlilik ve aşk konusunda çıkarımlarda bulunduğu eserinde kıskançlık ve hezeyandan arınmış sevginin huzur vereceği mesajıyla romana son vermiştir. Analitik

romantizm ile kaleme alınan romanda yazarın eserini benzetmelerle güçlendirdiği görülürken üslûbu Mısır’da roman sanatın geliştiğini teyit etmektedir.

SUMMARY

The art of the novel, which modern Egyptian literature was introduced to through translations, evolved into a form that depicts the Egyptian people after its insignificant first examples, and women and marriage constitute the first phenomena in these novels in which the social structure is questioned. Egypt, which became a colonial country first with the French occupation and then with the British invasion, became more interested in the Western lifestyle with the translation movement and student delegations abroad, and the ideas of the intellectual community on women's choice of spouse, marriage, and education took their place in the lines of novels.

As the novel was shaped in terms of content, it went through the processes of Romanticism and Realism under the influence of the West, while criticism always maintained its place as a result of being governed by an authoritarian regime. It was observed that writers who were acquainted with the science of psychology and sociology made analytical comments in their works. The continuity of masculine dominance in the East, no more so than in the West, began with translated works in literary literature, and implicit or explicit misogyny took its place in stories and novels in Egyptian literature. However, when early modern Egyptian literature is considered, it is seen that a small number of story and novel writers defended women's right to be an individual and examined the truth behind women's dispositions despite traditions.

Abdhalim Abdallah problematizes the actions that are the result of individual actions rather than addressing social problems that arise as a result of political and economic conditions, and narrates the phenomena of women and marriage with analytical romanticism inspired by the novels *Krouzer Sonata* and *Anna Karenina*. Just as Anna, who becomes pregnant out of wedlock, continues her affair when her husband refuses to divorce her and eventually commits suicide because she is marginalized, is held solely responsible for her life, and her husband's contribution to this wrong is ignored, in the novel *Olive Branch* deals with the phenomena of love, marriage, and jealousy from a masculine perspective.

Consisting of 221 pages, the novel is written in Arabic, and the author enriched it with metaphorical elements, giving depth to the art of the novel with a different style from the early Egyptian novels. The novel begins with a description of the behaviors between teachers and students in a special education institution affiliated with the Ministry of National Education called Medarisu'n-Nasr, which includes kindergarten, middle school, and art schools in a neighborhood where middle-class people live, and makes inferences about the generality based on the individual in the triangle of "love, marriage, and deception".

The narrator believed that Atiyyat was cheating on him with the delusions he built on his inferences. He believed that the baby was not his and divorced his wife at the end of the violence and insulting attitudes he showed at the peak of his jealousy. To prove his right, the author ends the novel with the news that his wife was murdered by her lover after divorce. This ending is close to Tolstoy's ending for *Anna Karenina*. In the novel, the phenomenon of infidelity is criticized only through women, and the fact that teachers take advantage of female students or dream of it is softened with the word "love". In addition, men are portrayed as "the victims who suffer at the hands of women", and Atiyyat's mother and the school principal's wife are given as examples of these victims.

In the novel in question, male teachers in a multi-unit school divide female teachers and students among themselves, and Cemal Efendi's romantic relationship with his student is legitimized.

Meanwhile, the narrator-author justifies his own jealousy, delusions, and acts of violence toward his wife after marrying the same student. The depiction of women throwing themselves into the arms of men out of a desire to marry and their continued interest in other men post-marriage is characterized as a perpetuation of the novel's male-centric perspective. Similarly, the portrayal of men as "victims suffering at the hands of women" through multiple characters reinforces this viewpoint.

The novel, which transforms the teacher-student relationship into a romantic one, normalizes teachers falling in love with their students while interpreting girls' relationships with men as "husband-hunting". The concept of infidelity is criticized solely through the lens of women, while male teachers exploiting or fantasizing about exploiting female students is softened with the term "love".

As Abduh's love, which he pursued out of ambition but suffered under the shadow of jealousy and delusions, came to an end, he began to make peace with himself. For Abdalhalim Abdallah, the doubt that Tolstoy nourished for authorship is a burden that exhausts the soul. Abdalhalim Abdallah ends the novel with the message that love, free from jealousy and delusion, will give peace of mind. In the novel written in analytical romanticism, it is seen that the author strengthens his work with metaphors, and his style confirms the development of the art of the novel in Egypt. The novel has 221 pages and is written in Fasih.

Makale Bilgileri		Article Information	
Etik Kurul Kararı:	Araştırmanın veri toplama süreci 2020 yılından önce gerçekleştiği için Etik Kurul Kararından muaftır.	Ethics Committee Approval:	Since the data for the research were gathered before 2020, it is exempt from the Ethics Committee Approval.
Katılımcı Rızası:	Araştırmaya katılanlara çalışmanın amacı ifade edilerek rızaları alınmıştır.	Informed Consent:	The purpose of the study is explained to the participants and their informed consent was obtained.
Mali Destek:	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.	Financial Support:	The study received no financial support from any institution or project.
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.	Conflict of Interest:	The authors declare that declare no conflict of interest.
Telif Hakları:	Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.	Copyrights:	The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.

KAYNAKÇA

- ‘Abdullah, A. (1955). *Guşnû’z-Zeytûn*. Kahire: Mektebetü’l-Mısır.
- el-‘Akkâd, M. A. (2006). *Sâra*. Kahire: el-İdâretü’l- ‘Amme li’l-Neşr.
- Akpınar, B. (2015). *İbsen’in Sıradışı Kadınları*. İstanbul: April Yay.
- Çelenlioğlu, A. (2017). “Necîb Mahfûz’un üçlemesinde eleştirel gerçeklik”, *Şarkiyat*, 9 (1), 1-21.
- Çelenlioğlu, A. (2023). “Tâhâ Hüseyin’in Du‘âu’l-Keravân romanında kadın olgusu”, *Social Sciences Studies Journal*, 9 (112), 7164-7170.
- Er, R. (1997). *Modern mısır romanı (1914-1944)*. Ankara: Hece Yay.
- el-Hakîm, T. (1944). *er-Ribâtu’l-Mukaddes*. Kahire: Heyetu’l-Mısriyye el-‘Âmme li’l-Kitap.
- Hüseyin, T. (2013). *Şecerâtu’l-Bû’s*. Kahire, Müessesetü’l- Hindâvî li’t-Ta‘lîm ve’s- Şekâfe.
- Kaşyût, M. H. (2000). *Dirâsa Edebiyye ‘an ‘A’mâl Muhammed ‘Abdulhalîm ‘Abdullah*. Kahire: el-Heyetu’l- ‘Âmmetu’s- Şekâfiyye.
- Laşîn, T. (1934). *Havvâ’ Bilâ Âdem*. Mısır: Maṭba‘atu’l- İ‘timad.
- el-Mâzinî, A. (2011). *İbrâhîm el-Kâtib*. Kahire: Müessesetü’l- Hindâvî li’t-Ta‘lîm ve’s- Şekâfe.
- el-Mâzinî, A. (1937). “es-Sarakâtu’l-Edebiyye”, *Mecelletu’r-Risale*, 213, 1-6.
- en-Nessâc, S. H. (1981). *Taṭavvuru Fenni’l-Kışşâti’l-Kaşîra fi Mısır*. Kahire: Dâru’l Me‘ârif.
- Nevfel, Y. H. (1981). *‘Abdulhalîm ‘Abdullah Hayâtuhu ve Edebuhu*. Riyâd: ‘Îmâdetü’ş-Şuûni’l-Mektebât.
- Shaw, B. (2021). *İnsan/üstün insan*. İstanbul: Bilgi Yay.
- eş-Şarkâvî, A. (1956). *eş-Şevâriu’l-Halfiyye*. Kahire: Dâru’ş-Şurûk.
- eş-Şarkâvî, A. (1986). *Kulûb Hâliye*. Kahire: el-Heyetu’l-Mısriyyetu’l- ‘Amme li’l-Kitap.
- Şûşe, M. S. (2007). *Nisâun fi Hayâti ‘Aduvnu’l-Mer’e Tevfik el-Hakîm*. Kahire: İdâretü’l-Kutub ve’l-Mektebât.
- Teymûr, M. (1947). *Selvâ fi Mehebbi’r-Rih*. Kahire: Mektebetü’l-Âdâb.
- Tolstoy, L. (2022). *Anna Karenina*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay.
- Tolstoy, L. (2022). *Kreutzer Sonat*. İstanbul: Can Yay.